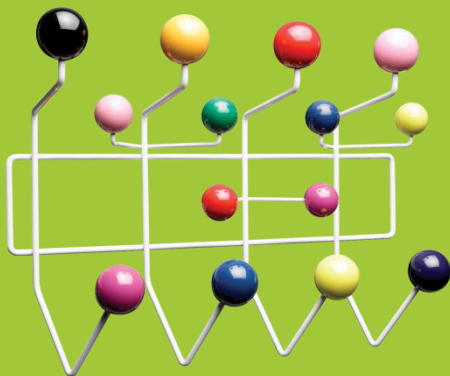

Armoede en diversiteit: hedendaagse onderwijsuitdagingen

Symposium 'Lege brooddozen' op school

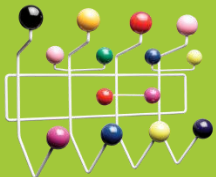
Aalst, 14 oktober 2014

Mayke Poesen-Vandeputte, senior onderzoeker

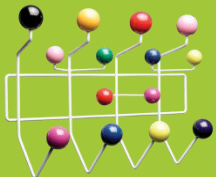
Hoeveel kost het aan ouders om schoolgaande kinderen te hebben?

Gezin vandaag	Cijfers 2006	Zonder ODET-benodigdheden
Elisa in K3	276,84 €	-7,09 €
Pascal in L3	342,76 €	-28,27 €
Berit in L5	329,89 €	-28,27 €
TOTAAL	949,49 € / schooljaar	885,86 € /schooljaar
Gespreid over 10 mdn	95 € /maand	89 € /maand

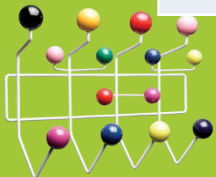
Hoeveel kost het aan ouders om schoolgaande kinderen te hebben?

Binnen twee jaar		Zonder ODET-benodigdheden
Elisa in L2	305,40 €	-28,27 €
Pascal in L5	329,89 €	-28,27 €
Berit in SO 1 ^{ste} graad	870,21 €	
TOTAAL	1505,50 € / schooljaar	1448,96 € /schooljaar
Gespreid over 10 mdn	150,55 € /maand	145 € /maand

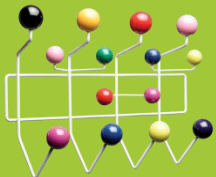
Hoeveel kost het aan ouders om schoolgaande kinderen te hebben?

Binnen zeven jaar	'Stand still' (cijfers 2007)	Zonder 'papieren kost' ▲ 720 €	Maximumfactuur eerste graad SO Stel 900 €
Elisa in SO 1 ^{ste} graad	870,21 €	-239,88	870,21 €
Pascal in SO 2 ^{de} graad	958,36 €	-239,88	958,36 €
Berit in SO 3 ^{de} graad	1092,83 €	-239,88	1092,83 €
TOTAAL	2921,40 € / schooljaar	2201,76 € / schooljaar	2921,40 € / schooljaar
Gespreid over 10 mdn	292 € /maand	220 € /maand	292 € /maand
Stel 75% in september	2191 €	1651 €	2191 €

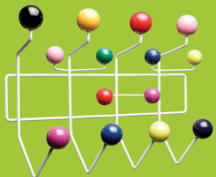

Hoeveel kost het aan *kansarme ouders* om schoolgaande kinderen te hebben?

- Evenveel!
- Studiekosten zijn inkomensinelastisch
- Het zijn kosten waar je als ouder niet omheen kunt

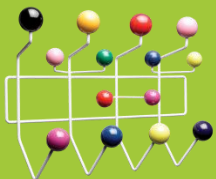

- Meten is weten
 - Studiekosten basisonderwijs
 - Studiekosten secundair onderwijs
- Opgroeien in kansarmoede
- Werken aan gelijke onderwijskansen
= werken aan studiekosten

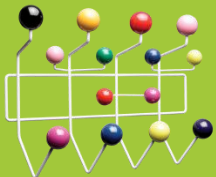
Deel 1 Studiekosten basisonderwijs

- I. Kostenrubrieken
- II. Resultaten

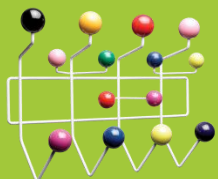

I. Kostenrubrieken

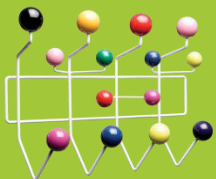
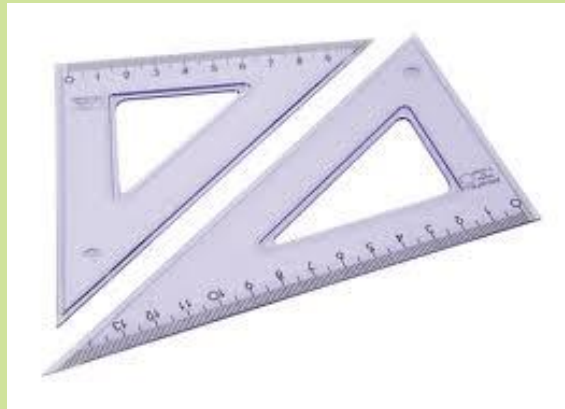
- Niet-duurzame schoolartikelen
- Duurzame schoolartikelen
- Kleding
- Vervoer
- Schooluitstappen
- Eenmalige buitenschoolse uitgaven

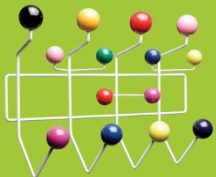
Niet-duurzame schoolartikelen

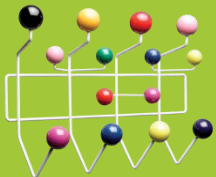
Duurzame schoolartikelen

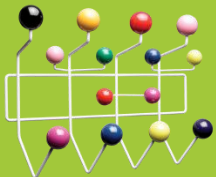
Kleding

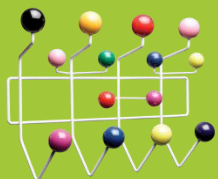
Vervoer

Schooluitstappen

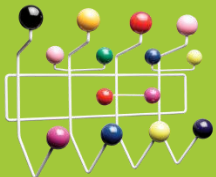

Eenmalige buitenschoolse uitgaven

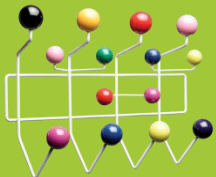
II. Resultaten (n=1633)

1. Omvang studiekosten
2. Samenstelling studiekosten
3. Invloed van gezins- en schoolkenmerken
4. Tevredenheid ouders

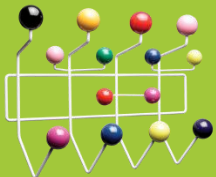
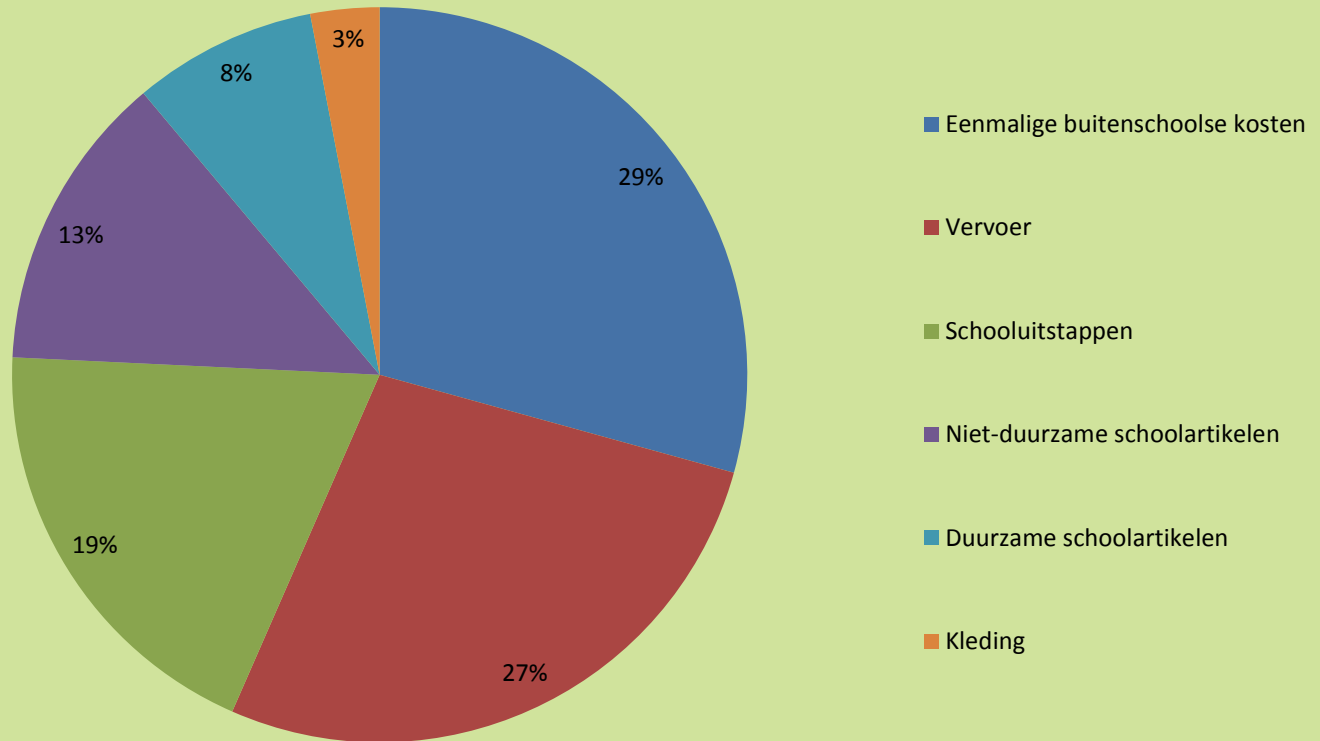

1. Omvang

- 327 €
= globale gemiddelde studiekosten per leerling per schooljaar
- Naar niveau
Het lager onderwijs is gemiddeld 27% duurder dan het kleuteronderwijs
- Naar leerjaar
L1 en L6 duurst

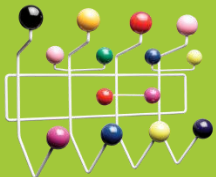

2. Samenstelling

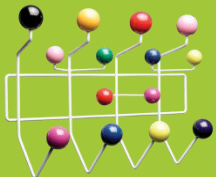
3. Gezins- en schoolkenmerken

- Algemeen
 - grote spreiding rond algemeen gemiddelde
 - Grote verschillen tussen individuele leerlingen
 - Grote verschillen tussen scholen (vooral L6)

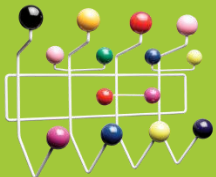
3a. Kenmerken leerling

- **Leerjaar**
- Aant. kind. i/h gezin
- Rang van het kind binnen het gezin
- Geslacht van de leerling
- Computer thuis
- Nationaliteit ouder
- schoolvertraging
- Gezinsstructuur
- Opleidingsniveau ouders
- **Afstand thuis – school**
- Gezinsinkomen
- Kind nam al eens niet deel aan schoolactiviteit wegens te duur
- Ouders konden of wilden al eens iets niet betalen wegens te duur

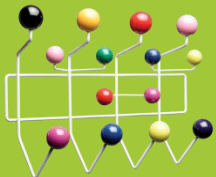

3b. Kenmerken school

- Geografische ligging
- Gemiddeld inkomen gezinnen
- Gemiddelde afstand woning – school
- Schoolgrootte
- Aandeel GOK en/of OKAN
- Aandeel hooggeschoolde moeders
- Aandeel vaders niet actief op arbeidsmarkt
- Onderwijsnet
- Schoolbus
- Sociale voordelen
- Aandeel onbetaalde schoolrekeningen

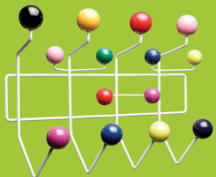

4. Tevredenheid ouders

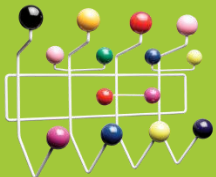
Kostprijs schooluitstappen wekte ongenoegen

- 70% à 80% van de ouders vindt de aangerekende kosten correct
- MAAR vóór de invoering van de maximumfactuur:
40% van de ouders vond de kosten voor schooluitstappen te hoog

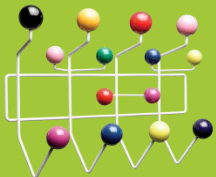
Vragen ter verduidelijking?

- Bron:
Joost Bollens & Mayke Poesen-Vandeputte,
“Studiekosten in het basisonderwijs. Wat het aan ouders kost om schoolgaande kinderen te hebben”, Leuven, HIVA-KU Leuven, 2007.
- www.hiva.be -> publicaties -> publicatiedatabank van de KU Leuven
- <http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/projecten/2004/0406/Default.htm>

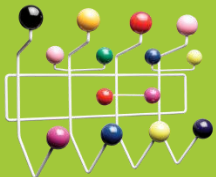
Deel 2 Studiekosten secundair onderwijs

- I. Kostenrubrieken
- II. Resultaten

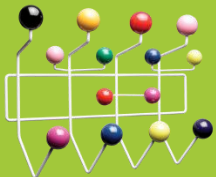

-
- A group of students, mostly seen from behind, are walking along a paved path. They are carrying various backpacks, including red and black ones. The students are dressed in casual clothing like t-shirts and jeans. The background is slightly blurred, showing more students and some greenery.
- “Deze vragenlijst maakte mij bewust van het feit dat wij geen precies beeld hebben van wat de studiekosten zijn van ons kind.”

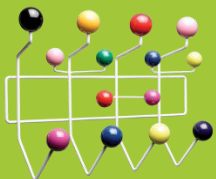
- Schooluitrusting
- Vervoer
- Schoolactiviteiten
- Schoolreizen
- Steunactiviteiten
- Facultatieve uitgaven

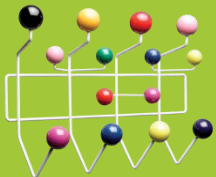
Schooluitrusting

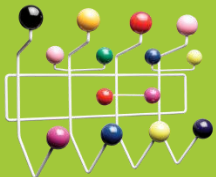
Vervoer

Schoolactiviteiten

Schoolreizen

Steunactiviteiten

Halftime presenteert:

ALTIJD-PRIJS Tombola

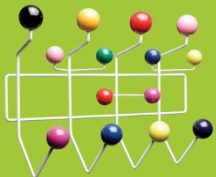
5 december 2007

1 lotje = 1 euro

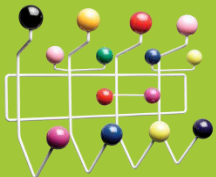
Prijzen:

**Senseo, GSM, Gourmet
set, webcam,
USB-sticks,
Talrijke waardebons en leuke gadgets...**

Prijzen af te halen in Justus Lipsius
(Minderbroedersstraat 15)
5 december 2007, Van 17:30 tot 19:30

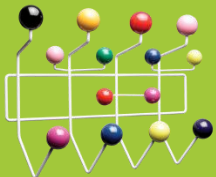

Facultatieve uitgaven

II. Resultaten (n = 2610)

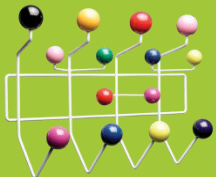
1. Omvang studiekosten
2. Samenstelling studiekosten
3. Invloed van leerling- en schoolkenmerken
4. Tevredenheid ouders

Hoeveel zullen haar ouders dit schooljaar betalen?

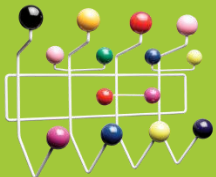

978 euro / schooljaar

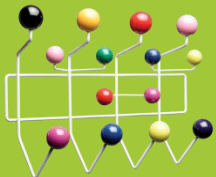
Naar graad

	Studiekosten (€)
Eerste graad	868,90
Tweede graad	985,56
Derde graad	1105,26

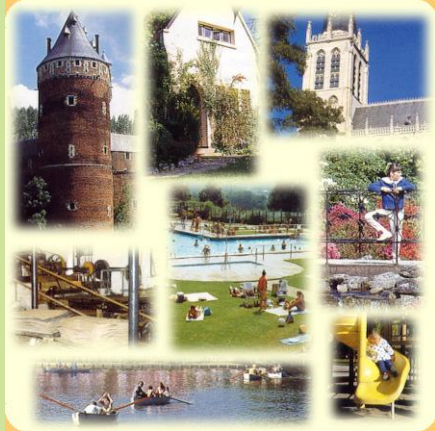

Naar onderwijsvorm

(bovenbouw)	Studiekosten (€)
KSO	1255,87
TSO	1099,62
ASO	1018,18
BSO	986,98

Duurdere studiegebieden

1464 €

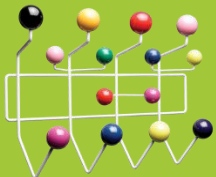
1448,20 €

1281,65 €

1250,30 €

Goedkopere studiegebieden

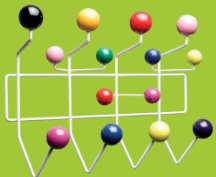
826,70 €

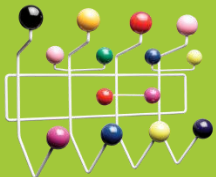
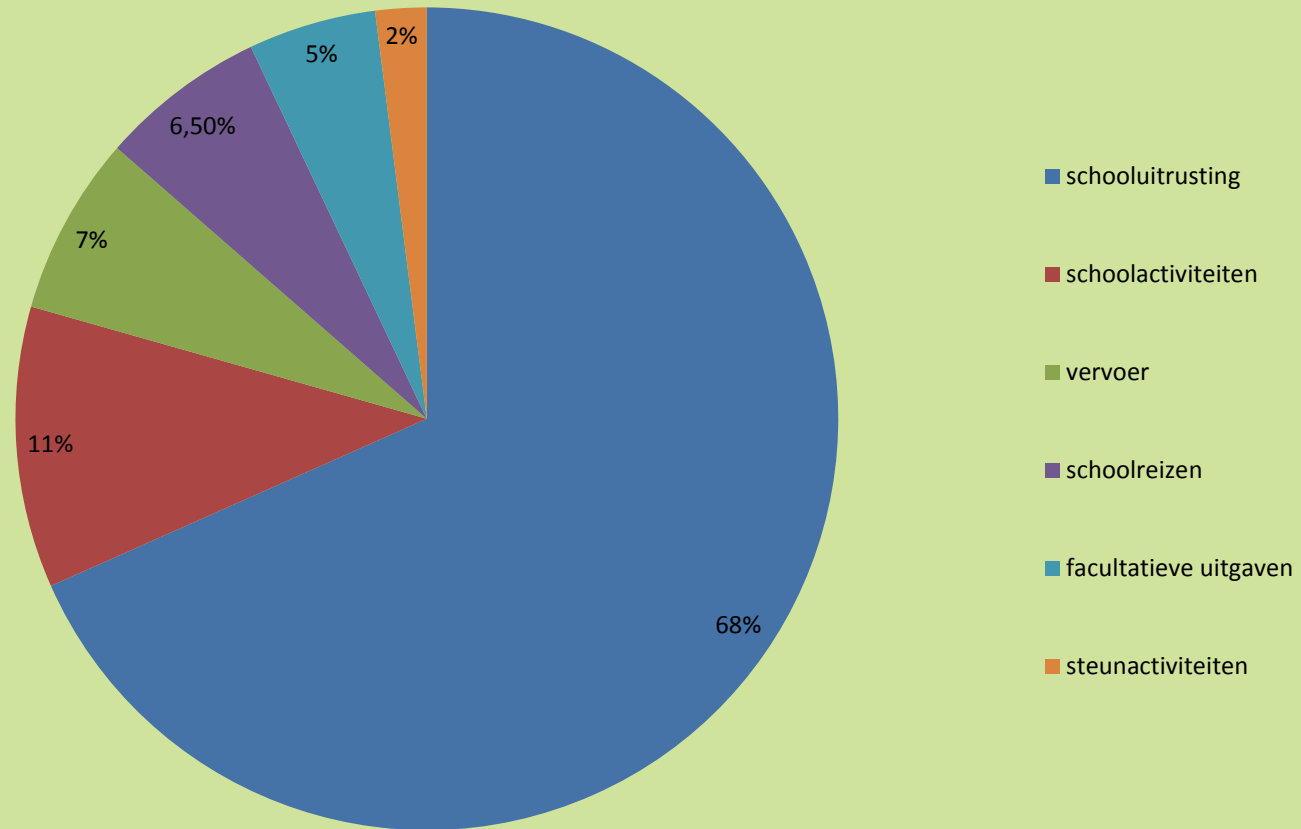
1035,32 €

1070,62 €

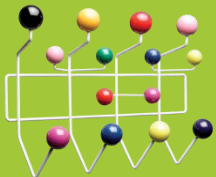
2. Samenstelling studiekosten

Samenstelling schooluitrusting

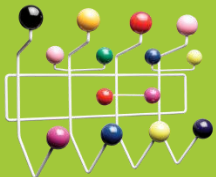
- Boeken 29,5%
- Schoolmateriaal 28,7%
- Forfaitair bedrag 10,7%
- PC thuis 9,6%
- Gereedschappen & grondstoffen 7,1%
- Fotokopieën 6,4%
- Speciale kledij 4,9%
- Internet thuis 3,0%
- Tijdschriften 0,7%
- Stages 0%

100%

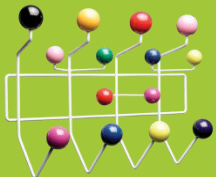
3a. Kenmerken leerling

- Onderwijsvorm
- Graad
- Studiegebied
- Aant. kind. i/h gezin
- Rang van het kind binnen het gezin
- Geslacht van de leerling
- Gezinsstructuur
- Opleidingsniveau ouders
- Afstand woning – school
- PC thuis
- Gezinsinkomen

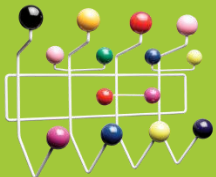

3b. Kenmerken school

- Onderwijsaanbod
- Geografische ligging
- Gemiddeld inkomen gezinnen
- Gemiddelde afstand woning – school
- Aandeel hooggeschoolde moeders
- Aandeel vaders niet actief op arbeidsmarkt
- Onderwijsnet

4. Zijn ouders tevreden?

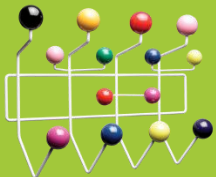

Meer dan de helft is ontevreden over:

- Boeken
- Kopieën
- Vervoer
- Schoolreizen

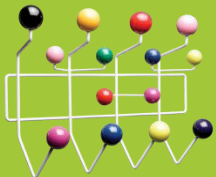
Een kwart van de ouders vindt dat boeken & kopieën gratis zouden moeten zijn.

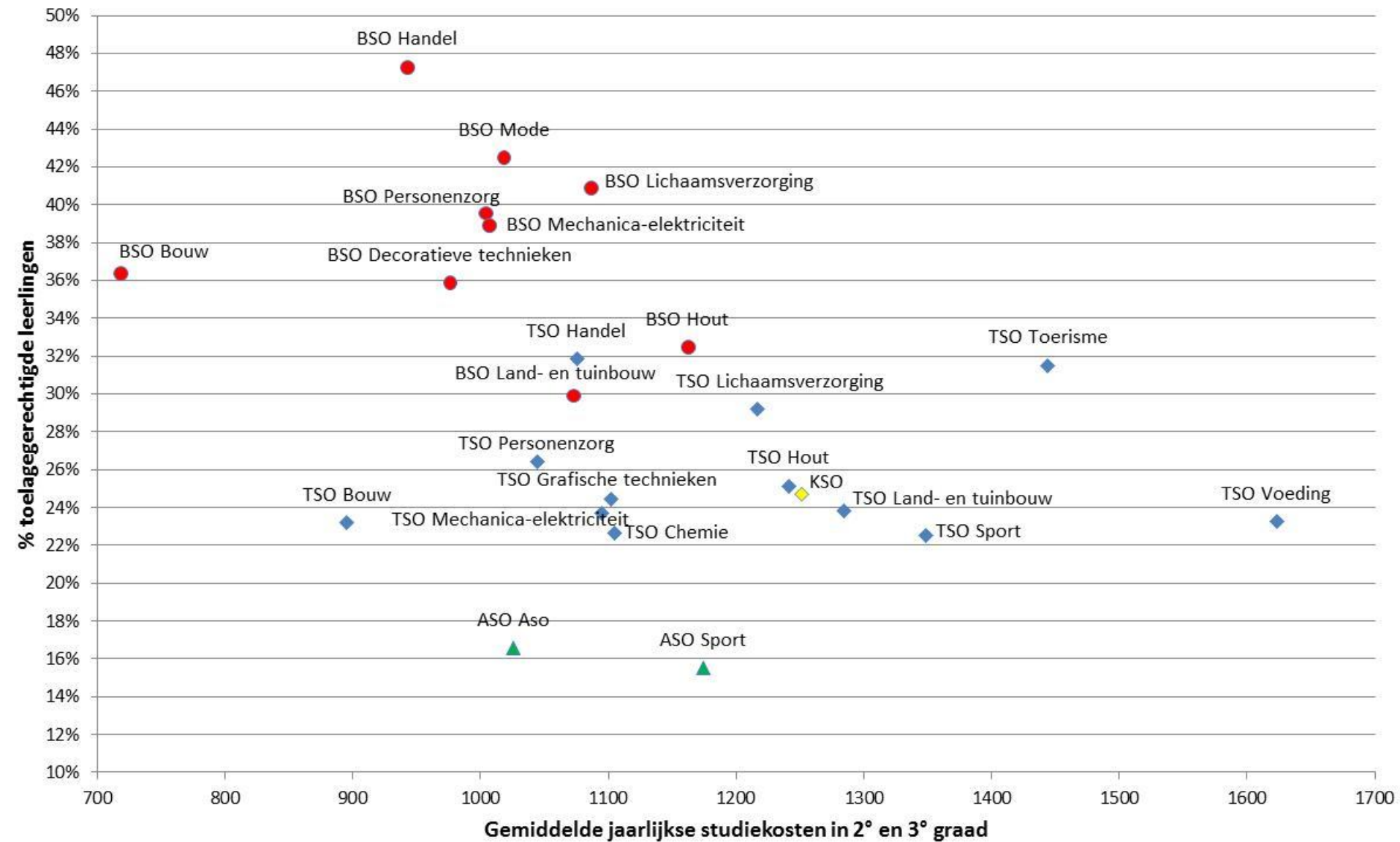
Welke ouders zijn het minst tevreden?

- Meer kinderen ten laste
- BSO / TSO
- Lager gezinsinkomen

Studiegebieden SO naar studiekosten en % leerlingen met studietoelage

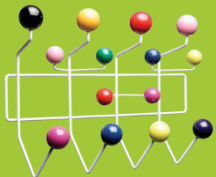

Bevindingen

- Pijnlijke verschillen tss scholen
- Frustratie ouders over onnodige en verborgen kosten
- Oproep tot verplicht transparant kostenbeleid
- Rode draad / trends zijn vijf jaar later hetzelfde gebleven

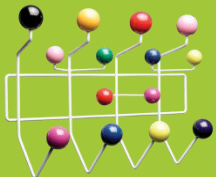
Methodologisch

- Design: kwalitatief onderzoek:
beeld schoolkosten + beleving ouders
- Meervoudige gevalstudie:
200 ouders hielden schoolkostendagboek bij
- Focusgroepen
- Triangulatie met kwantitatief onderzoek van HIVA

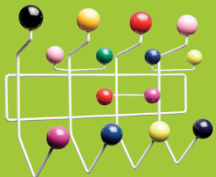
Vragen ter verduidelijking?

- Bron:
Joost Bollens & Mayke Poesen-Vandeputte,
*“Studiekosten in het secundair onderwijs.
Wat het aan ouders kost om schoolgaande
kinderen te hebben”*, Leuven, HIVA-KU
Leuven, 2008.
- www.hiva.be -> publicaties ->
publicatiedatabank van de KU Leuven
- [http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/project
en/2004/0407/Default.htm](http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/projecten/2004/0407/Default.htm)

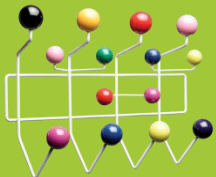
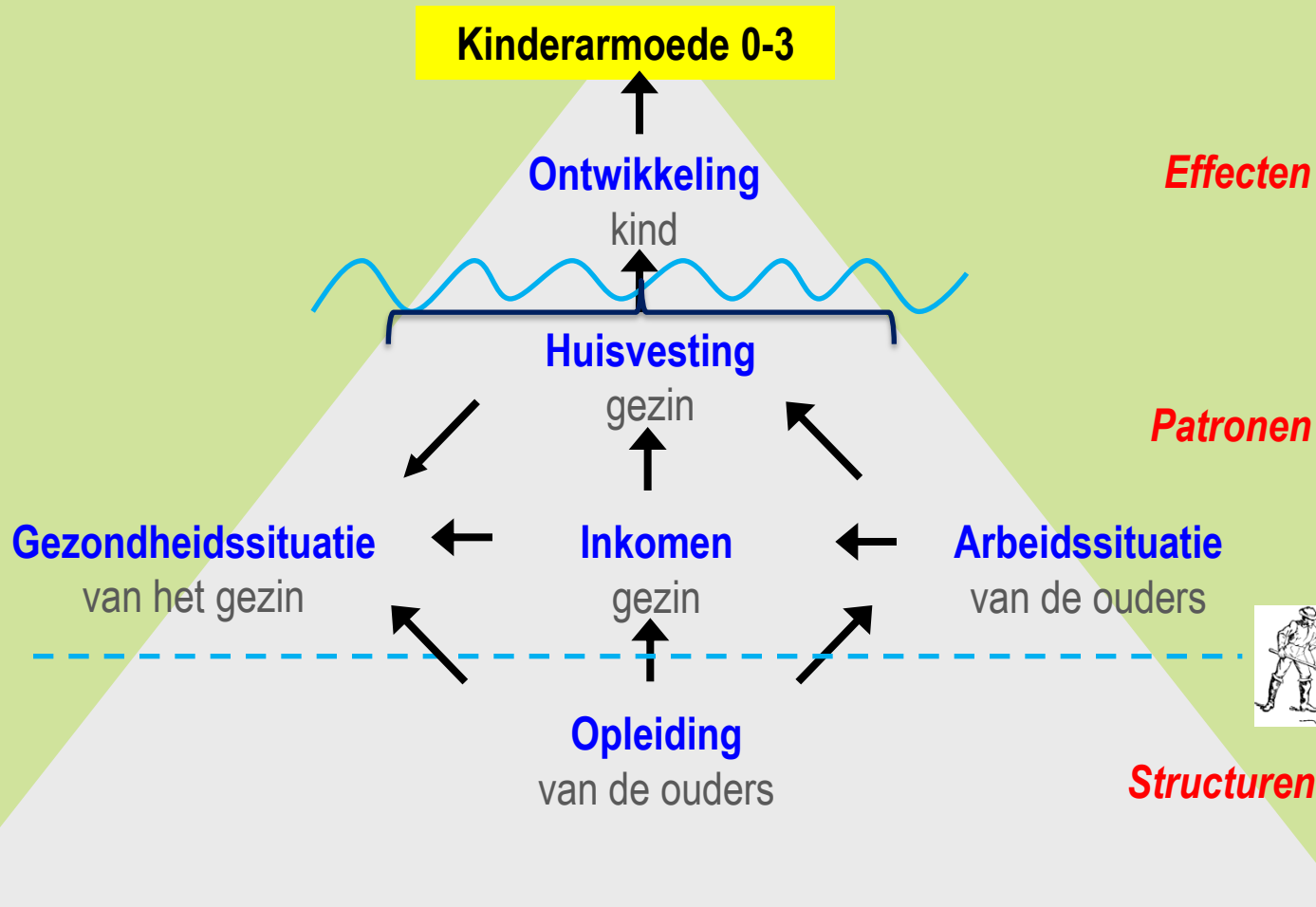

Deel 3 Opgroeien in kansarmoede

- Britse reportage over kinderen in armoede
<http://www.youtube.com/watch?v=8BN7ml6b-e4>
- Het verhaal van Sam

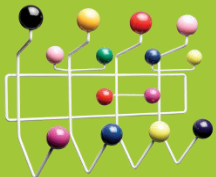

Kinderarmoede strategisch bekeken

Twee-generatiestrategie

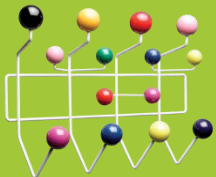
- Voorkomen van kinderarmoede door investering in jongeren - o.a. preventie ongekwalficeerde uitstroom (risico op kinderarmoede = 5x hoger wanneer moeder geen diploma secundair onderwijs heeft)
- Doorbreken van vicieuze cirkel op prille leeftijd (risico op persistente armoede is veel hoger bij kleine kinderen)
=> vóór- en vroegschoolse educatie (K&G + onderwijs)
- Op beide niveaus speelt onderwijs essentiële rol

Deel 4 Werken aan gelijke onderwijskansen = werken aan studiekosten

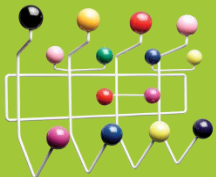
Financiële drempels afbouwen

- Duiding bij het gevoerde beleid
- Beleidsaanbevelingen

Kosteloosheid leerplichtonderwijs (schoolpact) wordt ingevuld als kostenloze toegang.

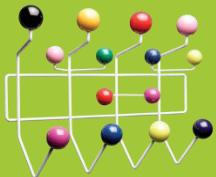
- **Basisonderwijs:**
 - Mozaïekdecreet 2001: uitbreiding naar 'kostenloze ODET'.
 - Geen bijdragen voor onderwijsgebonden kosten die noodzakelijk zijn om een eindterm te realiseren of een ontwikkelingsdoel na te streven.
- **Secundair onderwijs:**
 - kostenloze toegang en standstill arrest van Arbitragehof
 - Men mag geen onmiddellijke invoering van de volledige kosteloosheid van SO eisen. Maar, er kunnen alvast geen nieuwe maatregelen worden doorgevoerd die ingaan tegen de doelstelling van de geleidelijke invoering van de kosteloosheid van het secundair onderwijs.

Kostenbeheersing basisonderwijs

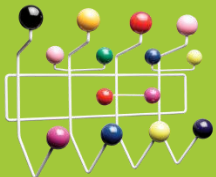
Decreet 6 juli 2007:

- Indeling van kosten in 5 categorieën:
 - Ontwikkelingsdoelen / Eindtermen (OD/ET)
 - Scherpe maximumfactuur
 - Minder scherpe maximumfactuur
 - Bijdrageregeling
 - Basisuitrusting
- Gepaard met
 - extra werkingsbudget voor scholen
 - schooltoelagen

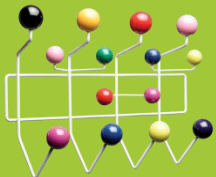
Noodzakelijk voor ODET = kostenloos

- Alle onderwijsgebonden uitgaven die noodzakelijk zijn voor het bereiken van de eindtermen (LO) of het nastreven van ontwikkelingsdoelen (KO)
= kostenloos
- Verduidelijkende lijst (omzendbrief Bao/2002/3)
 - Vb. zakrekenmachine, passer, basispakket schrijfgerief, handboeken, ...
 - Tijdschriften waar in de klas mee gewerkt wordt.
 - Elke leerling lager onderwijs heeft recht op één schooljaar gratis zwemmen
- Gepaard met optrekken werkingsbudget (45 € / leerling)

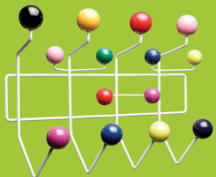
Scherpe maximumfactuur

- Voor verlevendigen van ODET
- Niet ODET-activiteiten tijdens de schooluren:
 - Vb. toneelbezoek, boswandeling, eendaagse schoolreis, ...
- Verplichte niet ODET materialen + geen marge voor ouders inzake kostprijs
 - Bijv. tijdschrift indien verplicht
- Maximumbedrag per schooljaar
 - Van 25€ in K1 tot 70€ in LO
- Gepaard met optrekken werkingsmiddelen (gemiddeld + 130€ / leerling)

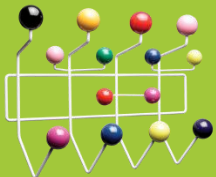

Minder scherpe maximumfactuur

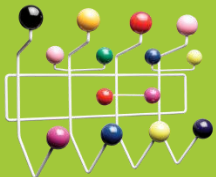
- Meerdaagse schooluitstappen
 - Vb. bosklas, sneeuwklas, ...
- Nooit verplicht
- Maximumbedrag over zes jaar LO
 - Kleuteronderwijs: max. 0 euro
 - Lager onderwijs (6 jaar): max. 405 euro

- ‘Services’ naar de ouders, activiteiten buiten de schooluren, ...
 - Vb. maaltijden, drankjes, middagtoezicht, voor- en naschoolse opvang, extra Frans na school, ...
- Nooit verplicht
- Gevraagde kostprijs in verhouding tot de geleverde prestatie (geen winstoogmerk)

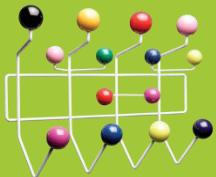
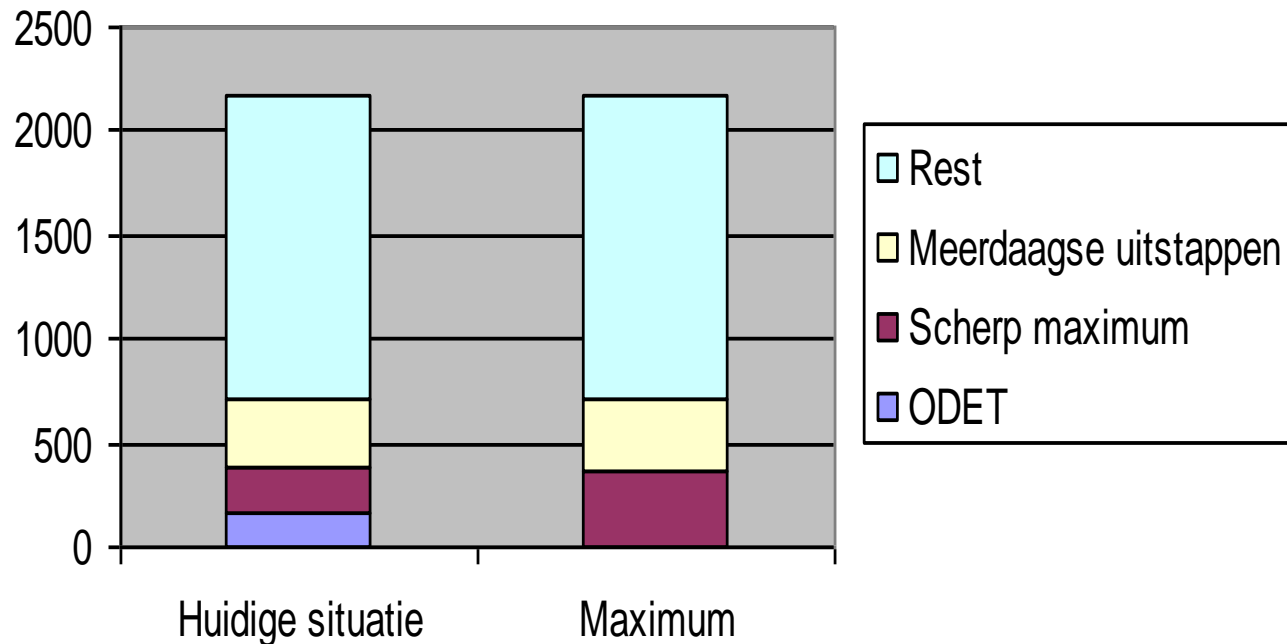

- Materialen gepaard met het naar school gaan, link tussen tussen school en thuis
- Ouders kiezen vrij
 - Vb. boekentas, pennenzak, kaftpapier
- School bepaalt kostprijs niet (anders scherpe maximumfactuur)

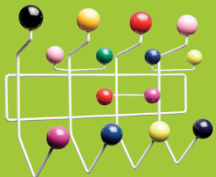
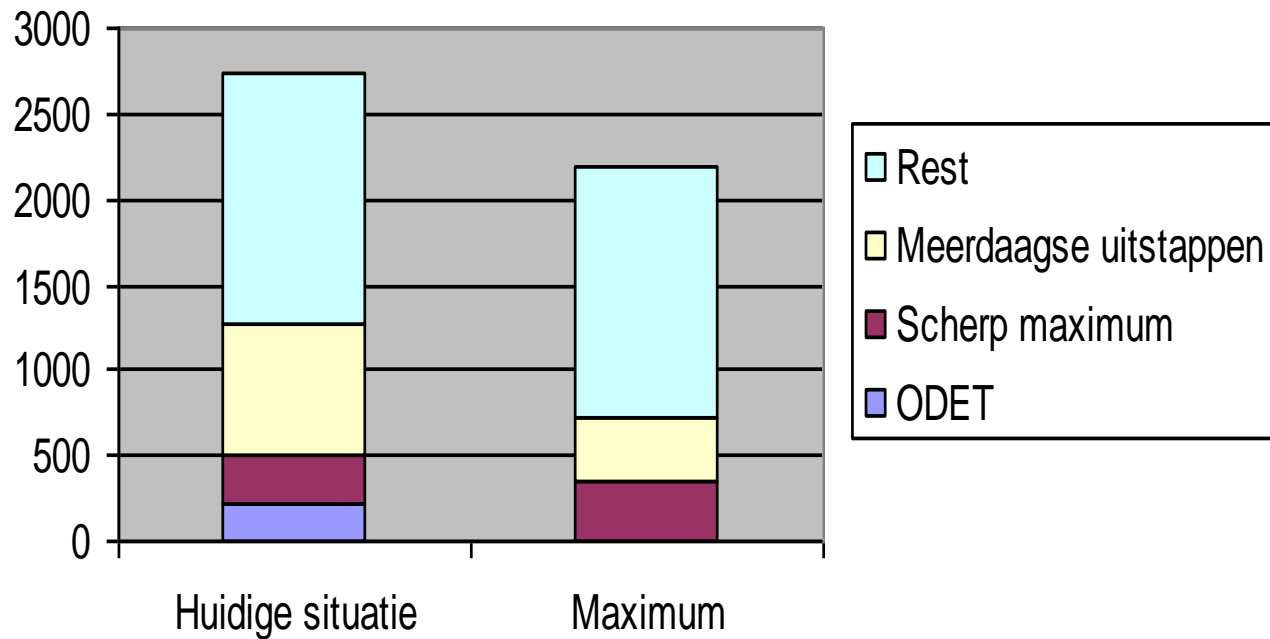
Beoogde werking maximumfacturen

Studiekosten in een gemiddelde-kosten-school, gecumuleerd over lagere school

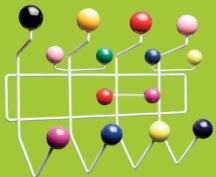
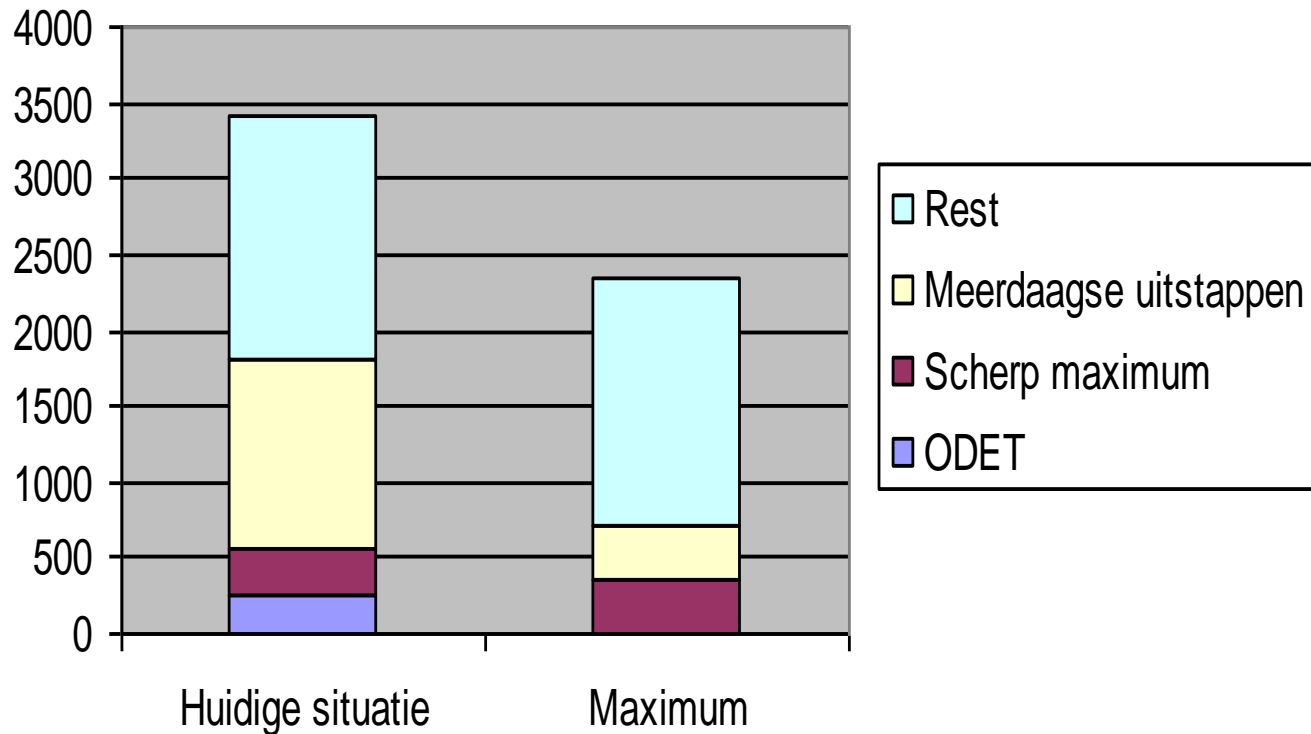
Beoogde werking maximumfacturen

**Studiekosten binnen de 33% duurste scholen,
gecumuleerd over lagere school**

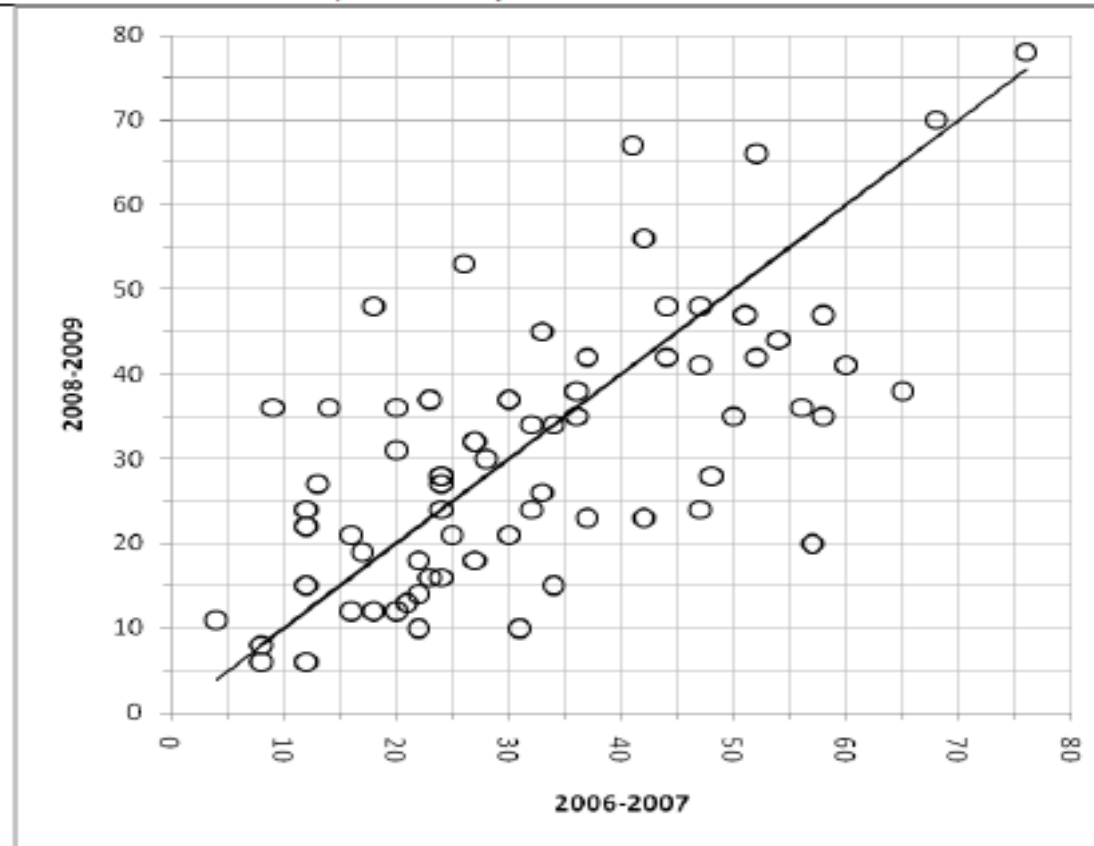
Beoogde werking maximumfacturen

Studiekosten, 10% duurste scholen

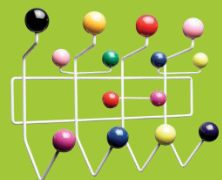

Evaluatie maximumfactuur door steunpunt SSL

Figuur 1. Verdeling van de lagere scholen volgens het aantal "eendaagse culturele en educatieve activiteiten" (gesommeerd over de zes leerjaren) in de schooljaren 2006–2007 en 2008–2009 (69 scholen).

De rechte in de figuur is geen regressielijn maar een bissectrice: een school die meer activiteiten organiseerde in 2008–2009 dan in 2006–2007 ligt boven de bissectrice; een school waarin het aanbod is verminderd, is vertegenwoordigd door een symbooltje onder de bissectrice.

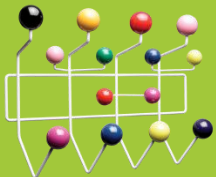
Grote verschillen in veranderingen: in sommige scholen is het aantal activiteiten gedaald, terwijl in ander scholen het aantal activiteiten gestegen is.

Keuzes die directies maken in hun school hangen af van verschillende contextfactoren

- het flankerend beleid dat de gemeente voert,
- de afstand van de school tot de activiteiten,
- de financiële steun van een vriendenkring of oudercomité

Keuze als inhoud van activiteiten wordt vooral beïnvloed door impact van de vervoerskosten.

Een meerderheid van de geïnterviewde directies meldt toename in onbetaalde facturen.

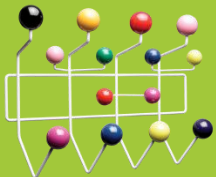

Evaluatie maximumfactuur door steunpunt SSL

- Invloed van schoolkenmerken
 - Alleen in kleine plattelandsscholen lijkt het aanbod van culturele activiteiten verminderd.
 - Geen verband tussen # GOK- leerlingen en omvang van het activiteitenaanbod of de evolutie in het aanbod.

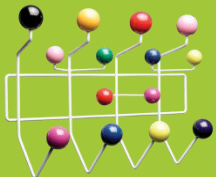
Nieuwe financiering als compensatie voor maximumfactuur: Hoe hebben scholen extra werkingsmiddelen aangewend?

- Scholen maken dikwijls een andere keuze. Men geeft *voorrang* aan
 - noodzakelijke financiële prioriteiten (bv. schuldenlast lening)
 - de betalingen voor de werking, de uitrusting, het groot onderhoud, het energiegebruik,
 - het personeel, preventie-inspecteurs, educatief en kosteloos materiaal, ...
 - Pas *nadat* aan deze prioriteiten voldaan is, put men uit werkingsmiddelen voor tegemoetkoming max. factuur

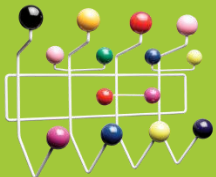

Evaluatie maximumfactuur door Rekenhof (uittreksel)

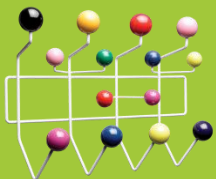
- “Om hun middelen aan te vullen, achten scholen het noodzakelijk fondsenwerving te organiseren met medewerking van de ouders. Die fondsenwerving is veelal relatief beperkt en houdt algemeen dan ook weinig risico in op beïnvloeding van de schoolkeuze.
- Meer dan een derde van de bezochte scholen vraagt van de ouders wel een materiële inzet om de werking van de school te ondersteunen.
- Sommige meerdaagse extra-murosactiviteiten kunnen maar worden georganiseerd door boven de maximumfactuur van 405 euro een vrijwillige bijdrage te vragen. In één van de bezochte scholen is dat het geval. Deze bijdrage kan echter de schoolkeuze van minder vermogende gezinnen beïnvloeden.”

Beleidsaanbevelingen

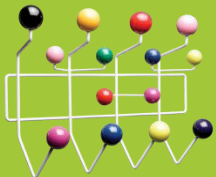

Studiekosten: zowel binnen als buiten de school

Duidelijke communicatie naar ouders over betekenis kosteloosheid en andere maatregelen inzake schoolkosten

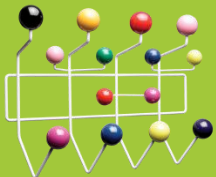
- Communicatie door overheid en door onderwijsveld dient op één lijn te staan!
- Directie en leerkrachten zijn belangrijke actoren om het overheidsbeleid *op correcte wijze* te vertalen naar ouders toe

Transparantie

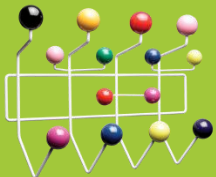
“Ben nog niet geïnformeerd over de exacte uitgaven van dit schooljaar.”

- Bijdragenlijst
- Facturen
 - ~~Forfaitair bedrag~~

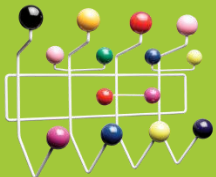
Erken en versterk de rol van welzijnspartners

- Strijd tegen kinderarmoede is beleidsdomeinoverschrijdend
- Als school sta je niet alleen: welzijnsorganisaties hebben veel ervaring met armoede en diversiteit
 - Rol bij schooltoelagen, kansenpas, onbetaalde schoolfacturen, ...
- Brede school

Aanbevelingen BaO

- Universele benadering:
blijvende aandacht voor beheersing/daling
studiekosten
- Selectieve benadering:
voor meest kwetsbare gezinnen

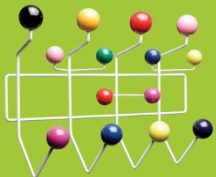

Blijvende aandacht voor studiekosten die niet strikt noodzakelijk zijn voor ODET*

Verdere beheersing en zelfs daling van de studiekosten door:

- Opvolging & ondersteuning bijdrageregeling
- Navolging goede praktijken in scholen
- Extra aandacht kleuteronderwijs (sensibilisering éénm. buitensch. uitg.)

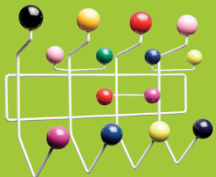
* ODET = ontwikkelingsdoelen en eindtermen

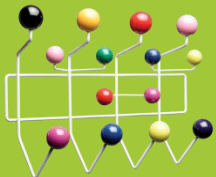
Selectieve benadering

Globaal genomen zijn ouders tevreden over studiekosten BaO. Ongenoegen rond (meerdaagse) schooluitstappen werd ondervangen door maximumfacturen.

Voor de meest kwetsbare gezinnen:
selectieve benadering (cf. schooltoelage)

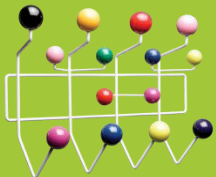

- Op vlak van studiekosten in leerplichtonderwijs verdient dit onderwijsniveau prioriteit!
 - Financiering scholen
 - Schooltoelagen
 - Studiekosten doen dalen

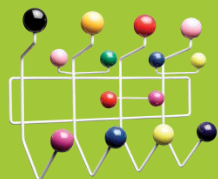
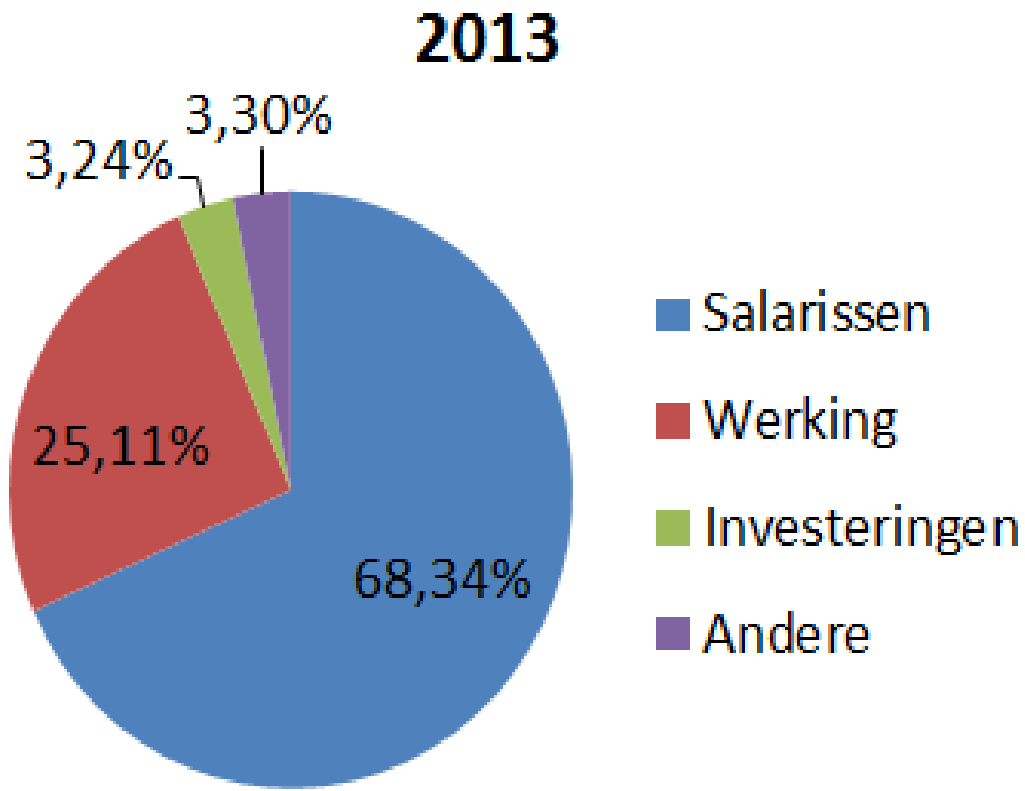
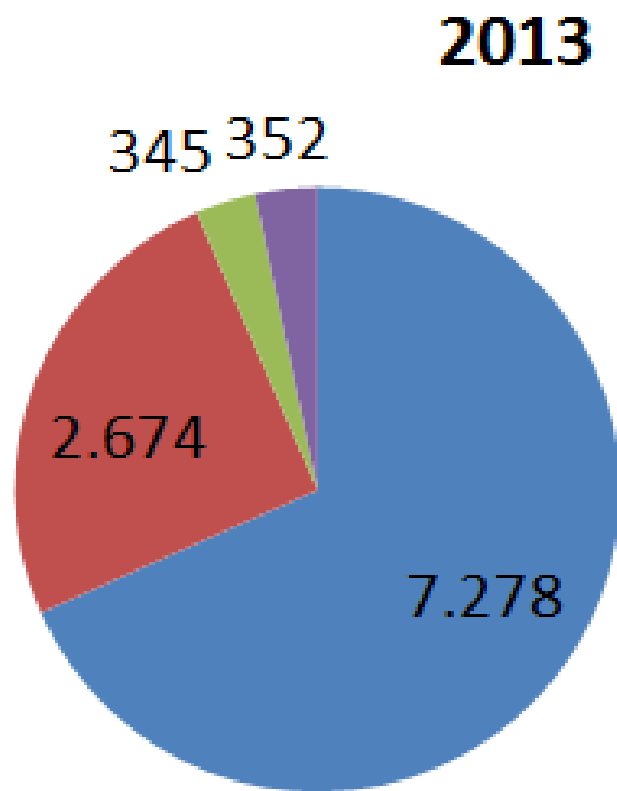

Financiering scholen

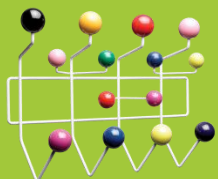
Verschillen in studiekosten
wegwerken
door werkmiddelen
beter te verdelen
tussen de verschillende
studiegebieden

Budget leerplichtonderwijs naar bestedingscategorie (in miljoen euro)

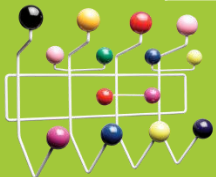

Schooltoelagen

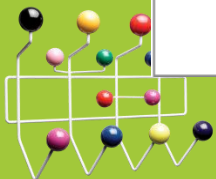
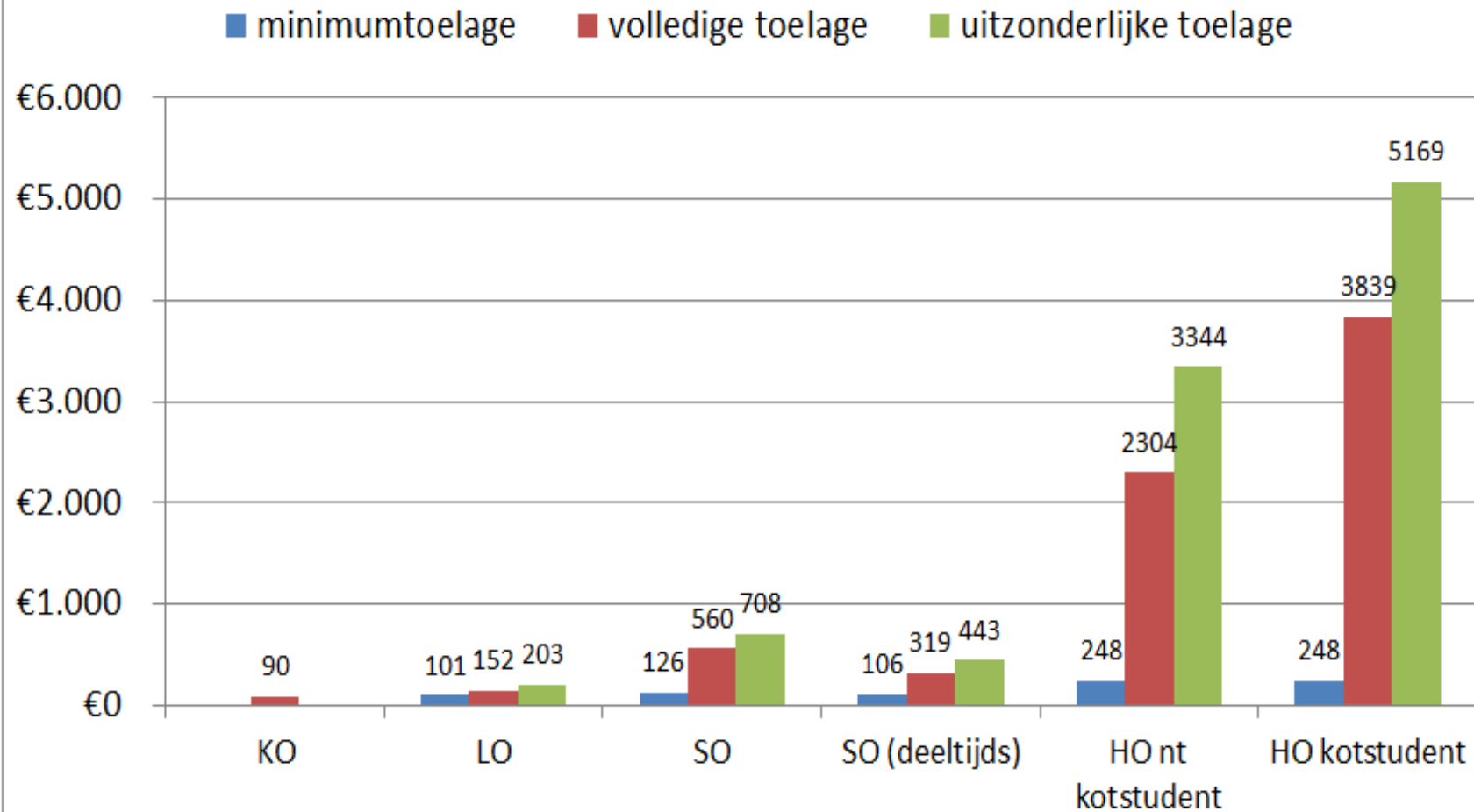
Evolutie van aantal aanvragen

Onderwijs-niveau	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Kleuter-onderwijs	/	78.232	69.792	69.452	69.683
Lager onderwijs	/	144.719	128.547	125.506	126.097
Secundair onderwijs	130.760	167.630	160.437	159.030	156.403
Hoger onderwijs	54.051	58.886	60.598	61.991	63.593
Totaal	184.811	449.467	419.374	415.979	415.142

Schooltoelage

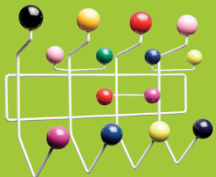
Hoogte van de school/studietoelagen (2013)

Dekkingsgraad stelsel van schooltoelagen

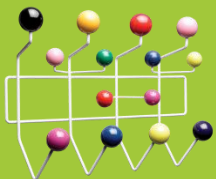
		Toelage			Dekkingsgraad toelage		
	studiekost	min	volledig	max	min	volledig	max
KO	273	80	80	80	29,3%	29,3%	29,3%
LO	379	90	135	180	23,8%	35,6%	47,5%
SO	1023	112	496	628	11,0%	48,5%	61,4%

Volledige studietoelage dekt 30-50% van de gemiddelde studiekosten

Automatische rechtentoekenning

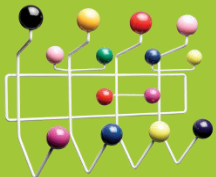
- Probleem non-take-up bij meest kwetsbare gezinnen
→ automatische rechtentoekenning
- Onbegrip en verzuchtingen bij onderwijs- en welzijnspartners t.a.v. overheid waarom dit zo lang op zich laat wachten
- Realisatie is complex en vergt bijkomende overheidsgelden
- Suggestie: beginnen met instroomjaren (KO, LO, SO)

Studiekosten doen dalen

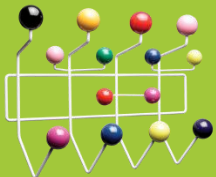

PRIORITEIT: 'Papieren kost' en schoolmateriaal

Suggestie: 'papieren kost' wegwerken

- Omdat *álle ouders* uitgaven hebben voor handboeken, werkboeken, kopieën, ... (los van onderwijsvorm of studiegebied)
- > 50% van ouders ontevreden
- Grote hap uit studiekosten:
gemiddeld 240€/kind in SO per schooljaar
- Geen volledige afwenteling van kosten op overheid
-> 'good practices' (huur, 2dehands, ...)

Besluit

- Onderzoek naar studiekosten (HIVA, eCOB, KBS, ...): kwantitatief en kwalitatief onderzoek bevestigen elkaar
- Laatste vijf jaar: rode draad / trends zijn hetzelfde gebleven -> geen duidelijke kentering
- Sensibilisering is zeer waardevol én noodzakelijk maar blijkt te vrijblijvend
-> MEER beleid nodig (voor SO)
- Pijnpunten zijn gekend -> nu tijd voor actie!

